
СВІТОВА ЕКОНОМІКА ТА МІЖНАРОДНА ТОРГІВЛЯ

УДК 339.544

КАЛЮЖНА Наталія,

д. е. н., доцент, професор кафедри міжнародних економічних відносин
Київського національного торговельно-економічного університету

СТОРОЖЧУК Володимир,

аспірант кафедри міжнародних економічних відносин
Київського національного торговельно-економічного університету

УКРАЇНА У СИСТЕМІ ДІАГОНАЛЬНОЇ КУМУЛЯЦІЇ ПАН-ЄВРО-МЕД

Обґрунтовано необхідність використання Україною переваг приєднання до Регіональної конвенції про пан-євро-середземноморські преференційні правила походження товарів. З метою формалізації умов застосування кумуляції Пан-Євро-Мед між Україною та іншими сторонами Конвенції розроблено матрицю діагональної кумуляції та обґрунтовано критерій забезпечення її ефективності. Здійснено аналіз і систематизацію заходів, які запроваджуються країнами з метою повного взаємовигідного використання потенціалу цієї угоди.

Ключові слова: Конвенція ПЄМ, преференційні правила походження товарів, діагональна кумуляція, преференційні ставки мита.

Калюжная Н., Сторожчук В. Украина в системе диагональной кумуляции Пан-Евро-Мед. Обоснована необходимость использования Украиной преимуществ присоединения к Региональной конвенции о пан-евро-средиземноморских преференциальных правилах происхождения товаров. С целью формализации условий применения кумуляции Пан-Евро-Мед между Украиной и другими сторонами Конвенции разработана матрица диагональной кумуляции и обоснован критерий обеспечения ее эффективности. Осуществлен анализ и систематизированы мероприятия, которые вводятся странами с целью полного взаимовыгодного использования потенциала этого соглашения.

Ключевые слова: Конвенция ПЕМ, преференциальные правила происхождения товаров, диагональная кумуляция, преференциальные ставки пошлины.

© Калюжна Н., Сторожчук В., 2018

ISSN 2616-6100. Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. 2018. № 5

5

Постановка проблеми. Прийняття Закону «Про приєднання України до Регіональної конвенції про пан-євро-середземноморські преференційні правила походження» [1] від 08.11.2017 відкрило нові можливості долучення держави до глобальних ланцюгів створення вартості завдяки наявності механізму діагональної кумуляції. Діагональна кумуляція уможливило використовувати товари, які отримали статус преференційного походження в одній із країн – учасниць Конвенції, в інших країнах, без втрати ними відповідного статусу. Уніфікація правил походження дає змогу країнам – учасницям Конвенції посилювати економічну інтеграцію та позитивно позначається на обсягах експортно-імпортних операцій завдяки наявності преференційних мит. Необхідною умовою використання переваг діагональної кумуляції є укладання Україною угод про зони вільної торгівлі з тими сторонами Конвенції, з якими здійснюватиметься преференційна торгівля та застосовуватиметься кумуляція.

Оскільки за даними Державної служби статистики в 2017 р. на країни – учасниці Регіональної конвенції про пан-євро-середземноморські (ПЄМ) преференційні правила походження припадало 60 % українського експорту та 50 % імпорту [2], питання наукового дослідження використання Україною преференційної торгівлі набуває особливої актуальності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Преференційні правила походження товарів відіграють визначальну роль у гармонізації систем міжнародної та регіональної торговельної кумуляції. Серед українських дослідників теоретичні та методичні аспекти використання правил походження розглядаються в роботах навчально-методичного [3; 4] та наукового [5–7] характеру. Дослідниками визначаються теоретичні засади використання преференційних правил походження як інструменту формування ланцюгів торговельної кумуляції між зовнішньоторговельними партнерами [5]; наголошується, що методи визначення країни походження є інструментом зовнішньоторговельної політики, який може набувати характеру як стимулу, так і бар'єра щодо здійснення зовнішньоекономічних операцій [8].

Попри важливість приєднання до Конвенції ПЄМ для реалізації зовнішньоторговельного потенціалу України, кількість наукових досліджень у цій царині є вельми обмеженою [8], а переважна більшість матеріалів має публіцистичний характер [9; 10].

Мета роботи – дослідження потенціалу долучення України до системи діагональної кумуляції Пан-Євро-Мед.

Матеріали та методи. Методи аналізу й синтезу використано для систематизації заходів, які запроваджуються Україною та іншими сторонами Конвенції ПЄМ з метою повного використання потенціалу зони єдиної кумуляції; матричний метод – для формалізації умов застосування діагональної кумуляції між сторонами Конвенції ПЄМ.

Дослідження виконано на основі матеріалів Міністерства економічного розвитку і торгівлі України.

Результати дослідження. Діагональна кумуляція в регіоні ПЄМ може застосовуватися, лише якщо країни-учасники виробничого процесу та країна призначення уклали угоди про вільну торгівлю, які містять ідентичні правила походження товарів з усіма сторонами, які беруть участь у набутті товаром преференційного походження. Матеріали походженням з країни, яка не уклала угоди про вільну торгівлю з учасниками виробничого процесу та країною призначення, розглядатимуться як такі, що не мають статусу преференційного походження. Це означає, що застосування діагональної кумуляції потребує не тільки приєднання певної країни до Конвенції, а й укладання нею окремих угод про зони вільної торгівлі з ідентичними правилами походження з тими сторонами Конвенції, з якими здійснюватиметься преференційна торгівля і застосовуватиметься кумуляція.

Станом на 01.01.2018 учасниками Конвенції є 24 договірні сторони, серед яких країни ЄС і ЄАВТ: Туреччина, Албанія, Македонія, Йорданія, Чорногорія, Сербія, Фарерські острови, Марокко, Алжир, Туніс, Палестина, Боснія і Герцеговина, Єгипет, Ізраїль, Молдова, Грузія (усього 42 країни) [11]. Конвенція встановлює положення про походження товарів, що продаються згідно з відповідними угодами, укладеними між договірними сторонами. Країни – учасниці Конвенції в межах угод про вільну торгівлю використовують ідентичні преференційні правила походження товарів на основі діагональної кумуляції: товари, які отримали статус походження в одній із країн, можна використовувати у виробничих процесах у будь-якій з інших країн без втрати ними статусу походження. Матрицю діагональної кумуляції Пан-Євро-Мед, що фіксує факт наявності між сторонами Конвенції угод з ідентичними преференційними правилами походження, представлено в *табл. 1*.

У матриці діагональної кумуляції Пан-Євро-Мед позначка «X» означає факт існування угоди про вільну торгівлю з ідентичними преференційними правилами походження, які уможливають застосування кумуляції, базованої на моделі правил проходження товарів Пан-Євро-Мед. Застосування діагональної кумуляції Пан-Євро-Мед з третім партнером можливо, якщо позначка «X» наявна в усіх перетинах *табл. 1* між усіма трьома партнерами. Приміром, діагональна кумуляція може бути застосована до продукту, який вироблено в ЄС з використанням матеріалів норвезького походження при його експорті до Швейцарії, оскільки між учасниками виробничого процесу та країною призначення укладено угоди про вільну торгівлю з ідентичними правилами походження Пан-Євро-Мед. Натомість, при експорті до Швейцарії європейського товару, виробленого з використанням матеріалів походженням з Алжиру, діагональна кумуляція не може застосовуватись, оскільки між Швейцарією та Алжиром відсутня угода про вільну торгівлю з ідентичними правилами походження Пан-Євро-Мед.

Матриця діагональної кумуляції Пан-Євро-Мед станом на 01.02.2018

	ЄС	Країни ЄАВТ				Фарерські острови	Учасники Барселонського процесу							Туреччина	Учасники процесу стабілізації та асоціації						Молдова	Грузія	Україна			
		Швейцарія	Ліхтенштейн	Ісландія	Норвегія		Алжир	Єгипет	Ізраїль	Йорданія	Ліван	Марокко	Палестина		Сирія	Туніс	Албанія	Боснія і Герцеговина	Косово	Чорногорія				Македонія	Сербія	
ЄС		X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X			
Швейцарія	X		X	X	X	X		X	X	X	X	X		X	X	X	X		X	X	X					
Ліхтенштейн	X	X		X	X	X		X	X	X	X		X	X	X	X		X	X	X						
Ісландія	X	X	X		X	X		X	X	X	X		X	X	X	X		X	X	X						
Норвегія	X	X	X	X		X		X	X	X	X		X	X	X	X		X	X	X						
Фарерські острови	X	X	X	X	X																					
Алжир	X																									
Єгипет	X	X	X	X	X				X		X		X	X												
Ізраїль	X	X	X	X	X				X					X	X											
Йорданія	X	X	X	X	X			X	X		X			X	X											
Ліван		X	X	X	X																					
Марокко	X	X	X	X	X			X		X				X	X											
Палестина	X																									
Сирія														X												
Туніс	X	X	X	X	X			X		X		X		X	X											
Туреччина	X	X	X	X	X			X	X	X		X	X		(*)	(*)		(*)	(*)	(*)	(*)	(*)	(*)			
Албанія	X	X	X	X	X									(*)	X	X	X	X	X	X	X	X				
Боснія і Герцеговина	X	X	X	X	X									(*)	X	X	X	X	X	X	X	X				
Косово	X														X	X	X	X	X	X	X	X				
Чорногорія	X	X	X	X	X									(*)	X	X	X	X	X	X	X	X				
Македонія	X	X	X	X	X									(*)	X	X	X	X	X	X	X	X				
Сербія	X	X	X	X	X									(*)	X	X	X	X	X	X	X	X				
Молдова	X													(*)	X	X	X	X	X	X	X	X				
Грузія																										
Україна																										

X – наявність між сторонами Конвенції угод з ідентичними преференційними правилами походження;

(*) – діагональна кумуляція є можливою між Туреччиною, Албанією, Боснією і Герцеговиною, Косово, Чорногорією, Македонією, Сербією.

Джерело: складено авторами за [1].

Як видно з *табл. 1*, станом на 01.02.2018 (дата набуття Україною членства в Конвенції) Україна і Грузія не мають угод з ідентичними правилами походження з жодною зі сторін Конвенції. Згідно з досягнутими домовленостями, першою країною, яка імплементує з Україною конвенцію Пан-Євро-Мед в діючу зону вільної торгівлі, стане Грузія.

Формалізуємо умови застосування діагональної кумуляції між сторонами Конвенції ПЄМ. Схематичну матрицю A діагональної кумуляції Пан-Євро-Мед, елементи якої фіксують факт наявності або відсутності угоди про ідентичні правила походження між сторонами Конвенції, подано в *табл. 2*.

Таблиця 2

Схематична матриця діагональної кумуляції Пан-Євро-Мед

Країна	Країна								
	A_1	...	A_i	...	A_j	...	A_k	...	A_m
A_1									
...									
A_i					a_{ij}		a_{ik}		
...									
A_j			a_{ij}				a_{jk}		
...									
A_k			a_{ik}		a_{jk}				
...									
A_m									

Джерело: складено авторами за [11].

Якщо елемент матриці a_{ij} – критерій, що відображає факт наявності діагональної кумуляції між країнами $\{i, j\}$, то:

$$a_{ij} = \begin{cases} 1, & \text{якщо між країнами } \{i, j\} \text{ існує діагональна кумуляція;} \\ 0, & \text{якщо між країнами } \{i, j\} \text{ відсутня діагональна кумуляція.} \end{cases} \quad (1)$$

Матриця A є квадратною симетричною матрицею, елементи на головній діагоналі якої дорівнюють одиниці:

$$\begin{cases} a_{ij} = a_{ji} \\ a_{ii} = 1 \end{cases} \quad (2)$$

У найпростішому випадку діагональна кумуляція може бути застосована між трьома країнами – учасницями Конвенції. Тоді при

експорту товару походженням з країни A_i , виробленого з використанням матеріалів походженням з країни A_j до країни A_k , діагональна кумуляція може бути застосована, лише якщо

$$a_{ij} = a_{ik} = a_{jk} = 1, \quad (3)$$

тобто якщо між усіма трьома країнами укладено угоди про вільну торгівлю з ідентичними правилами походження Пан-Євро-Мед. Поширюючи цю формулу на будь-яку кількість країн, можемо вважати, що добуток значень критерію наявності відповідної угоди між країнами-партнерами має дорівнювати одиниці. В іншому разі (за відсутності між будь-якими двома країнами відповідної угоди) добуток значень критеріїв дорівнюватиме нулю.

З метою формалізації умов застосування діагональної кумуляції між сторонами Конвенції скористаємося поняттям норми вектора – функціоналу, який задається на векторному просторі. Позначимо через R^n , де n -вимірний метричний простір дійсних чисел. Якщо для будь-якого вектора $X \in R^n$ існує число $\|X\|$ таке, що:

$$\left\{ \begin{array}{l} \|X\| \geq 0, \text{ причому } \|X\| = 0 \Leftrightarrow X = 0; \\ \|\alpha X\| = |\alpha| \cdot \|X\|; \\ \|X + Y\| \leq \|X\| + \|Y\|, \forall X, Y \in R^n \end{array} \right. , \quad (4)$$

то $\|X\|$ називається нормою вектора X . Ввести норму можна різними способами, які відповідатимуть вимогам (4). У нашому випадку зручно скористатися евклідовою нормою, що визначається як:

$$\|X\|_e = \sqrt{\sum_{i=1}^n |x_i|^2} . \quad (5)$$

Тобто евклідова норма вектора дорівнює кореню квадратному із суми квадратів модулів усіх його елементів.

Згідно з постановкою завдання, елементи матриці діагональної кумуляції можуть приймати значення 1 (наявність між сторонами Конвенції угоди з ідентичними преференційними правилами походження) або 0 (відсутність такої угоди). Застосування діагональної кумуляції є можливим між сторонами Конвенції, якщо між усіма учасниками процесу укладено угоди з ідентичними преференційними правилами походження. Розглянемо множину країн – учасниць Конвенції:

$$Y = \{i, j, k, \dots, n\}, \quad n \leq m, \quad (6)$$

де m – загальна кількість країн – учасниць Конвенції.

Для множини Y наскрізна діагональна кумуляція може застосовуватись, якщо всі елементи матриці A , індекси яких належать множині Y ,

дорівнюватимуть одиниці. Кількість таких елементів дорівнює кількості сполучень з n елементів по два, яка розраховується за формулою:

$$C_n^2 = \frac{n!}{2!(n-2)!} = \frac{n \cdot (n-1)}{2}. \quad (7)$$

Елементи отримано перестановкою індексів, елементи з однаковими індексами до розрахунку не приймаються. Діагональна кумуляція Пан-Євро-Мед може застосовуватися між усіма сторонами Конвенції, які належать до множини Y , якщо норма вектора Y , складеного з елементів a_{ij} , дорівнюватиме кореню квадратному з кількості сполучень з n елементів по два:

$$\|Y\|_e = \sqrt{\frac{n \cdot (n-1)}{2}}, \quad (8)$$

де n – кількість елементів вектора Y .

Якщо угоди з ідентичними преференційними правилами походження укладено не між усіма країнами, які формують множини Y , умова підвищення ефективності їх співробітництва в контексті застосування діагональної кумуляції відповідає максимізації кількості таких угод:

$$\|Y\|_e \rightarrow \sqrt{\frac{n \cdot (n-1)}{2}}. \quad (9)$$

Очевидно, максимальна результативність діагональної кумуляції Пан-Євро-Мед забезпечується у випадку, якщо між усіма сторонами Конвенції укладено угоди з ідентичними преференційними правилами походження, тобто якщо усі елементи матриці діагональної кумуляції A дорівнюють одиниці. Для формалізації цієї вимоги скористаємося поняттям евклідової норми матриці, яка численно дорівнює кореню квадратному із суми квадратів усіх елементів матриці:

$$\|A\|_e = \sqrt{\sum_i \sum_j |a_{ij}|^2}. \quad (10)$$

Якщо усі елементи матриці дорівнюють одиниці (тобто двосторонні угоди з ідентичними преференційними правилами походження укладено між усіма сторонами Конвенції), то евклідова норма матриці діагональної кумуляції Пан-Євро-Мед дорівнюватиме кількості елементів матриці, тобто країн – учасниць Конвенції:

$$\|A\|_e = \sqrt{\sum_i \sum_j |a_{ij}|^2} = m, \quad (11)$$

де m – загальна кількість сторін Конвенції (країн).

Беручи до уваги, що станом на 01.09.2018 угоди з ідентичними преференційними правилами походження укладено не між усіма сторонами Конвенції, умова підвищення ефективності їхнього співробітництва в контексті застосування діагональної кумуляції Пан-Євро-Мед відповідає максимізації кількості таких угод:

$$\|A\|_e \rightarrow m. \quad (12)$$

Скористаємося отриманими результатами для формалізації умов застосування діагональної кумуляції між Україною та іншими сторонами Конвенції.

Україна приєдналася до Конвенції Пан-Євро-Мед з прийняттям Закону № 2187-VII «Про приєднання України до Регіональної конвенції про пан-євро-середземноморські преференційні правила походження» [1] від 08.11.2017. Набуття Україною членства в Конвенції як її 25-ї сторони відбулося 01.02.2018. Станом на момент набуття членства в Конвенції Україна не мала жодної угоди з ідентичними правилами преференційного походження з іншими сторонами Конвенції. Угоди про вільну торгівлю, укладені Україною з країнами – учасницями Конвенції (ЄС, ЄАВТ, Чорногорія, Македонія) відповідають положенням преференційних правил походження товарів Конвенції не повною мірою, зокрема в цих угодах:

- відсутні положення про діагональну кумуляцію і документи про походження EUR-MED, що видаються митними органами країни-експортера;
- перелік виробничих і технологічних операцій базується на правилах походження Генеральної системи преференцій (Чорногорія);
- відсутня спрощена система підтвердження походження товарів уповноваженими експортерами (Македонія).

Відсутність між Україною та сторонами Конвенції угод з ідентичними правилами походження означає, що перевагами діагональної кумуляції Україна може скористатися лише після укладання відповідних угод. Для впровадження положень Конвенції та застосування діагональної кумуляції необхідною є заміна в межах існуючих двосторонніх угод про вільну торгівлю України зі сторонами Конвенції (ЄС, ЄАВТ, Чорногорія, Македонія, Грузія, Молдова) преференційних правил походження товарів на правила походження Конвенції. Положеннями статті 39 Протоколу I «Щодо визначення концепції «походження товарів» і методів адміністративного співробітництва» до Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом визначено, що «після приєднання України до Регіональної Конвенції про пан-євро-середземноморські преференційні правила визначення походження Підкомітет з питань митного співробітництва може також вирішити замінити правила визначення походження, наведені в цьому Протоколі, тими, що містяться в додатку до Конвенції» [12].

Формалізуємо вимоги щодо можливості застосування діагональної кумуляції між Україною та іншими сторонами Конвенції. Розглянемо групу країн-учасників виробничого процесу, до якої входить Україна та ще n сторін Конвенції. Сформуємо вектор Z , який складається з елементів матриці діагональної кумуляції A (див. *табл. 2*), що відповідають зв'язкам України з іншими членами групи. Під зв'язками розумітимемо наявність або відсутність між членами групи угоди з ідентичними правилами походження Пан-Євро-Мед. У такому векторі буде n елементів. Оскільки станом на 01.02.2018 Україна є останнім підписантом Конвенції (її 25 стороною), то $n < 25$ (див. *табл. 1*). Евклідова норма вектора Z дорівнює:

$$\|Z\|_e = \sqrt{\sum_j |a_{25j}|^2}, \quad (13)$$

де j – множина значень індексів країн, що входять до групи;
 a_{25j} – елемент матриці A , який фіксує наявність або відсутність угоди з ідентичними правилами походження Пан-Євро-Мед між Україною та країною j .

У разі, якщо Україна матиме такі угоди з усіма країнами групи, евклідова норма вектора Z дорівнюватиме:

$$\|Z\|_e = \sqrt{\sum_j |a_{25j}|^2} = \sqrt{n}, \quad (14)$$

де n – кількість елементів вектора Z .

Якщо угоди з ідентичними преференційними правилами походження укладено Україною не з усіма країнами групи, умова підвищення ефективності їх співробітництва в контексті застосування діагональної кумуляції відповідає максимізації кількості таких угод:

$$\|Z\|_e = \sqrt{\sum_j |a_{25j}|^2} \rightarrow \sqrt{n}. \quad (15)$$

Отже, критерієм забезпечення ефективності участі України в Конвенції ПЄМ є максимізація кількості угод з ідентичними преференційними правилами походження між Україною та іншими сторонами Конвенції. Станом на 01.02.2018, як вже зазначалося, Україна не має жодної такої угоди, але їх щонайшвидше укладання передбачено Дорожньою картою приєднання України до Конвенції (*табл. 3*).

З метою поглиблення економічної інтеграції та створення єдиної зони кумуляції країни – учасниці Конвенції в межах робочої групи ПЄМ проводять роботу з перегляду положень преференційних правил походження товарів Конвенції, які мають набрати чинності орієнтовно в 2018–2019 рр. Заходи, які запроваджуються Україною та іншими сторонами Конвенції ПЄМ з метою повного використання потенціалу цієї угоди, систематизовано за напрямками в *табл. 4*.

Заходи Дорожньої карти приєднання України до Конвенції ПСМ

Нормативно-правове підґрунтя або дата події	Основні результати
Розпорядження Кабінету Міністрів України від 27 травня 2016 р. № 418-р	Затвердження Плану пріоритетних дій Уряду на 2016 р.
Розпорядження Президента України від 01.09.2016 № 236/2016-рп	Уповноваження С. Кубіва на підписання листа-звернення про приєднання України до Регіональної Конвенції про пан-євро-середземноморські преференційні правила походження
Заявка на участь у Конвенції від 13 вересня 2016 р.	Заявку направлено до депозитарію Конвенції – Ради Європейського Союзу
Шосте засідання Спільного комітету Конвенції, 16 травня 2017 р.	Одноголосне схвалення рішення офіційно запросити Україну приєднатися до Конвенції як договірної сторони
Закон України № 2187-VII від 08.11.2017	Прийняття Верховною Радою України Закону України «Про приєднання України до Регіональної конвенції про пан-євро-середземноморські преференційні правила походження»
13 грудня 2017 р.	Передача до Генерального Секретаріату Ради ЄС інструменту про приєднання України до Регіональної конвенції про пан-євро-середземноморські преференційні правила походження
1 лютого 2018 р.	Набуття Україною членства в Конвенції
Розпорядження КМУ від 12.09.2018 № 642-р	Про схвалення проекту рішення Підкомітету Україна – ЄС з питань митного співробітництва стосовно заміни Протоколу I «Щодо визначення концепції «походження товарів» і методів адміністративного співробітництва» до Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії та їхніми державами – членами, з іншої сторони»
2018–2019 рр.	Заміна існуючих преференційних правил походження товарів в угодах про вільну торгівлю з країнами ЄАВТ, Чорногорія, Македонія) на правила походження Конвенції та впровадження діагональної кумуляції

Джерело: авторська розробка.

Заходи щодо використання потенціалу зони єдиної кумуляції

Суб'єкт впровадження	Механізм реалізації	Мета	Зміст заходів	Аспект
Україна	Використання переваг діагональної кумуляції Пан-Євро-Мед	Більш повне використання потенціалу існуючих угод про вільну торгівлю зі сторонами Конвенції	Внесення змін до існуючих двосторонніх угод про вільну торгівлю України зі сторонами Конвенції з забезпечення ідентичних преференційних правил походження товарів Пан-Євро-Мед	Організаційний
		Максимізація кількості угод з ідентичними правилами походження	Укладання Україною угод про вільну торгівлю з ідентичними преференційними правилами походження товарів з іншими сторонами Конвенції (передусім Туреччина та Ізраїль)	
Сторони Конвенції ПЄМ	Поглиблення економічної інтеграції та створення єдиної зони кумуляції	Врахування коливання у вартості й курсах валют	Застосування методу усереднення при розрахунку ціни франко-завод продукції і вартості матеріалів, походженням з третіх країн	Методичний
		Сприяння долученню країн до ланцюгів доданої вартості в межах зони кумуляції Пан-Євро-Мед	Зміна граничного рівня вартості правила «толерантності» в бік зростання Упровадження повної кумуляції всіма країнами щодо всієї продукції, за винятком товарів легкої промисловості	
			Спрощення процедур бухгалтерського обліку, попередній дозвіл на розсуд кожної країни-учасниці	Організаційний
			Встановлення єдиної форми документа про походження товарів на заміну діючих документів Застосування самостійного декларування експортерами походження товарів у комерційних документах, які зареєстровано в Системі зареєстрованих експортерів (REX) Зміна переліку операцій, яким мають піддаватися матеріали, походженням з третіх країн	

Джерело: авторська розробка.

Заходи щодо повного використання потенціалу зони єдиної кумуляції Пан-Євро-Мед з боку України мають реалізовуватися Підкомітетом з митного співробітництва, а із сторони країн – учасниць Конвенції – в межах робочої групи ПЄМ.

Висновки. Приєднання України до Регіональної конвенції про пан-євро-середземноморські преференційні правила походження товарів і використання повною мірою потенціалу зони єдиної кумуляції ПЄМ розширить можливості для преференційного експорту вітчизняних товарів на перспективні зовнішні ринки та залучать українських виробників до європейських і трансрегіональних ланцюгів створення доданої вартості. Унаслідок укладання Україною двосторонніх угод про вільну торгівлю з ідентичними правилами походження товарів у форматі Конвенції ПЄМ будуть спрощені торговельні процедури, збільшиться використання експортного потенціалу держави, а також підсилиться економічна інтеграція з Європейським Союзом.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про приєднання України до Регіональної конвенції про пан-євро-середземноморські преференційні правила походження. Закон України від 08.11.2017 № 2187-VIII. URL : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2187-189>.
2. Міністерство економічного розвитку і торгівлі України. URL : <http://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=44b07f40-8e88-401f-8343-35c462586c13&title=UchastUkrainiURegionalniiKonventsiiProPanvrosередземnomorskiPreferentsiiniPravilaPohodzhennia>.
3. Гребельник О. П. Митна справа. Київ : Центр уч. літ., 2014. 472 с.
4. Карамбович І. М. Митна система та її роль в регулюванні зовнішньої торгівлі України. Дніпропетровськ : Акад. митної служби України, 2009. 281 с.
5. Беренда С. В. Європейська система торговельної кумуляції та глобальні ланцюги доданої вартості. *Бізнес Інформ*. 2015. № 3. С. 29-35.
6. Науменко Н. С. Оцінка ефективності запровадження зони вільної торгівлі України з країнами ЄАВТ. *Вісн. екон. науки України*. 2014. № 2. С. 103-106.
7. Поединок В. В. Правила походження товару як елемент тарифного регулювання ЗЕД. *Наук. вісн. Міжнар. гуманітарного ун-ту*. 2014. № 9-1. С. 123-126.
8. Kovziridze T. The Pan-Euro-Mediterranean Convention on Preferential Rules of Origin and its Benefits. A Comparative Analysis of its application for Georgia, Moldova and Ukraine. URL : <http://www.3dcftas.eu>.
9. Махінова А. Що таке конвенція Пан-Євро-Мед. URL : https://www.sk.ua/sites/default/files/novoe_vremya_shcho_take_konvensiya_pan-ievro-med_mahinova.pdf.
10. Приєднання України до конвенції Пан-Євро-Мед. URL : <http://www.euointegration.com.ua/news/2017/11/30/7074450>.
11. Commission notice concerning the application of the Regional Convention on pan-Euro-Mediterranean preferential rules of origin or the protocols on rules of origin providing for diagonal cumulation between the Contracting Parties to this Convention (2017/C 73/07). URL : [http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1516562422295&uri=CELEX:52017XC0309\(02\)](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1516562422295&uri=CELEX:52017XC0309(02)).
12. Щодо визначення концепції «Походження товарів» і методів адміністративного співробітництва" : протокол 1 до Угоди про асоціацію між Україною та ЄС. URL : <http://vobu.com.ua/app/webroot/img/custom/editor/euro/ugoda/as49.pdf>.

Стаття надійшла до редакції 10.09.2018.

Kaliuzhna N., Storozhchuk V. Ukraine in the system of diagonal cumulation Pan-Euro-Med.

Background. The accession of Ukraine to the Regional Convention on Pan-Euro-Mediterranean Preferential Rules of Origin (Pan-Euro-Med Convention) opens new possibilities for the country to join the regional and global value-added chains. A prerequisite for using the benefits of diagonal cumulation is the necessity for Ukraine to conclude free trade area agreements with those parties to the Convention, which will benefit from preferential trade and cumulation.

The **review of scientific sources.** Many domestic scientists have considered the theoretical principles of the use of preferential rules of origin as an instrument of forming trade cumulative chains between foreign trade partners. However, despite the importance of Ukraine's joining to the Pan-Euro-Med Convention in the context of realization its foreign trade potential, the amount of scientific research in this area is very limited.

The **aim** of the article is to study the potential of Ukraine's accession to the system of diagonal cumulation Pan-Euro-Med.

Materials and methods. Methods of analysis and synthesis are used to systematize measures taken by Ukraine and other Parties of the Pan-Euro-Med Convention in order to fully utilize the potential of a single cumulation zone; matrix method – to formalize the conditions for the use of diagonal cumulation between the Parties to the Pan-Euro-Med Convention. The research was performed on the materials of the World Trade Organization and the State Fiscal Service of Ukraine.

Results. In order to formalize the conditions for the use of diagonal cumulation between Ukraine and other Parties to the Convention, a diagonal cumulation matrix Pan-Euro-Med has been developed. The matrix records the existence or absence of agreements with identical preferential rules of origin between the Parties to the Convention. It is determined that the maximum effectiveness of the diagonal cumulation Pan-Euro-Med is ensured in the case that agreements with identical preferential rules of origin are concluded between all the Parties to the Convention. The criteria for ensuring the effectiveness of Ukraine's participation in the Pan-Euro-Med Convention is substantiated. The criteria provides the maximization of the number of agreements with identical preferential rules of origin between Ukraine and other Parties to the Convention. The measures taken by Ukraine and other Parties to the Pan-Euro-Med Convention for full using the potential of this agreement are analyzed. The systematization of these measures is carried out according to the following criteria: the subject of implementation; mechanism of implementation; the purpose of the implementation; aspect of implementation (organizational or methodical).

Conclusion. As a result of Ukraine's conclusion of bilateral free trade agreements with identical rules of origin of goods with other Parties to the Convention, trade procedures will be simplified, the use of the country's export potential will be increased, and economic integration with the European Union will be strengthened.

Keywords: Pan-Euro-Med Convention, preferential rules of origin, diagonal cumulation, preferential duty rates.

REFERENCES

1. Zakon Ukrainy "Pro pryjednannja Ukrainy do Regional'noi' konvencii' pro pan-jevro-seredzemnomors'ki preferencijni pravyla pohodzhennja" vid 08.11.2017 № 2187-VIII [Zakon Ukrainy "On the Accession of Ukraine to the Regional Convention on Pan-Euro-Mediterranean Preferential Rules of Origin "dated November 8, 2017, № 2187-VIII]. Retrieved from <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2187-189> [in Ukrainian].

2. Ministerstvo ekonomichnogo rozvytku i torgivli Ukrainy [Ministry of Economic Development and Trade of Ukraine]. (n.d.). *me.gov.ua*. Retrieved from <http://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=44b07f40-8e88-401f-8343-35c462586c13&title=UchastUkrainiURegionalniiKonventsiiProPanvroseredzemnomorskiPreferentsiiniPravilaPokhodzhennia> [in Ukrainian].
3. Grebel'nyk, O. P. (2014). Mytna sprava [Customs business]. Kyi'v : Centr uch. lit. [in Ukrainian].
4. Karambovych, I. M. (2009). Mytna systema ta i'i' rol' v reguljuvanni zovnishn'oi' torgivli Ukrainy [Customs system and its role in regulation of foreign trade of Ukraine]. Dnipropetrovs'k : Akad. mytnoi' sluzhby Ukrainy [in Ukrainian].
5. Berenda, S. V. (2015). Jevropejs'ka systema torgovel'noi' kumuljacji' ta global'ni lancjudy dodanoi' vartosti [European Commerce Cumulation System and Global Value Added Chains.], *Biznes Inform – Business Inform*, 3, 29-35 [in Ukrainian].
6. Naumenko, N. S. (2014). Ocinka efektyvnosti zaprovadzhennja zony vil'noi' torgivli Ukrainy z kraj'namy JeAVT [Evaluating the effectiveness of the introduction of the free trade zone of Ukraine with the EFTA countries]. *Visn. ekon. nauky Ukrainy – Herald of Economic Science of Ukraine*, 2, 103-106 [in Ukrainian].
7. Pojedynok, V. V. (2014). Pravyla pohodzhennja tovaru jak element taryfnogo reguljuvannja ZED [Rules of goods origin as an element of tariff regulation of foreign economic activity]. *Nauk. visn. Mizhnar. gumanitarnogo un-tu – Scientific Herald of the International Humanitarian University*, 9-1, 123-126 [in Ukrainian].
8. Kovziridze, T. The Pan-Euro-Mediterranean Convention on Preferential Rules of Origin and its Benefits. A Comparative Analysis of its application for Georgia, Moldova and Ukraine. (n.d.). *3dcftas.eu*. Retrieved from <http://www.3dcftas.eu> [in English].
9. Mahinova, A. Shho take konvencija Pan-Jevro-Med [What is the Pan-Euro-Med convention]. (n.d.). *sk.ua*. Retrieved from https://www.sk.ua/sites/default/files/novoe_vremya_shho_take_konvenciya_pan-ievro-med_mahinova.pdf [in Ukrainian].
10. Pryjednannja Ukrainy do konvencii' Pan-Jevro-Med [Accession of Ukraine to the Pan-Euro-Med Convention]. (n.d.). *eurointegration.com.ua*. Retrieved from <http://www.eurointegration.com.ua/news/2017/11/30/7074450> [in Ukrainian].
11. Commission notice concerning the application of the Regional Convention on pan-Euro-Mediterranean preferential rules of origin or the protocols on rules of origin providing for diagonal cumulation between the Contracting Parties to this Convention (2017/C 73/07). (n.d.). *eur-lex.europa.eu*. Retrieved from [http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1516562422295&uri=CELEX:52017XC0309\(02\)](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1516562422295&uri=CELEX:52017XC0309(02)) [in English].
12. Shhodo vyznachennja koncepcii' "Pohodzhennja tovariv" i metodiv administratyvnogo spivrobotnytva" : protokol 1 do Ugody pro asociaciju mizh Ukrain'noju ta JeS [Concerning the definition of the concept of "Origin of Goods" and methods of administrative cooperation": Protocol 1 to the Association Agreement between Ukraine and the EU]. (n.d.). *vobu.com.ua*. Retrieved from <http://vobu.com.ua/app/webroot/img/custom/editor/euro/ugoda/as49.pdf> [in Ukrainian].